HAK; Hätäkeskuslaitoksen lausunto Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta (VNS 4/2021 vp)

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto on pyytänyt Hätäkeskuslaitoksen lausuntoa sisäisen turvallisuuden selonteosta torstaina 3.6.2021 pidettävään jaoston kokoukseen. Lausunnossa pyydetään erityisesti arvioimaan toimialaan liittyviä selonteon linjauksia sekä asetetun tavoitetilan edellyttämiä resursseja.

Yleisellä tasolla Hätäkeskuslaitos lausuu sisäisen turvallisuuden selonteon sisältävän erittäin hyvän kuvauksen turvallisuusviranomaisten toimintaympäristössä tapahtuneista muutoksista sekä tulevista muutospaineista. Selonteon mukaisesti toimintaympäristö muuttuu kovalla vauhdilla suomalaisen yhteiskunnan muuttumisen sekä Suomen ulkopuolelta tulevien muutosvoimien myötä. Osaltaan korona pandemia on hillinnyt muutosten nopeutta, mutta samaan aikaan pandemian rajoitukset ovat synnyttäneet kokonaan uusia haasteita kansalaisten turvallisuudelle. Oletettavaa on, että pandemian jälkeen Suomessa joudutaan vastaamaan niin vanhoihin kuin uusiinkin turvallisuushaasteisiin.

Selonteossa kuvataan suomalaisten turvallisuusviranomaisten sekä muun yhteiskunnan vahva perinne hallinnonalat ylittävään yhteistoimintaan, joka osaltaan on edesauttanut vakaan ja turvallisen yhteiskunnan kehittymistä. Uhkakuvana tälle on kuitenkin nähtävissä kehityssuunta, jossa hyvä- ja huono-osaisten välinen kuilu kasvaa entisestään. Suomalainen yhteiskunta on monella mittarilla kehittynyt parempaan suuntaan, mutta heikossa asemassa olevien tilanne on monilta osin mennyt aiempaa huonompaan suuntaan. Syrjäytyminen, ongelmien ja rikollisuuden kasautuminen entistä pienemmälle joukolle asettaa haasteita myös turvallisuudelle. Lisäksi kansainvälinen verkossa tapahtuva rikollisuus kasvaa jatkuvasti. Tämä edellyttää turvallisuusviranomaisilta aiempaa aktiivisempaa kansainvälistä yhteistoimintaa myös Suomen rajojen ulkopuolella.

Selonteossa korostetaan turvallisuustoiminnan painopisteen siirtämistä entistä enemmän ennalta estävään ja ehkäisevään toimintaan. Painopisteen siirtäminen on perusteltua, mutta muutos edellyttää lisäpanostuksia viranomaisten resursseihin. Korona pandemiaa edeltänyt kehitys turvallisuusviranomaisten palveluiden tarpeessa ei mahdollista nykyisten voimavarojen uudelleen kohdentamista ennalta ehkäisevään toimintaan.

Ennalta ehkäisevän toiminnan lisäksi selonteossa painotetaan turvallisuusviranomaisten palveluiden saatavuuden varmistamista asuinpaikasta riippumatta. Selonteon mukaisesti hälytyspalvelut tuotetaan tulevaisuudessa niin, että ihmiset saavat tarvitsemansa avun koko maassa nopeasti ja tehokkaasti. Suurimmalle osalle turvallisuusviranomaisia tämän toteuttaminen aiheuttaa haasteita pitkien etäisyyksien maassa. Hätäkeskustoiminnan osalta palveluiden saatavuus ei ole riippuvainen henkilön sijainnista tai asuinpaikasta.

Selonteon kohdassa ”4.2 vakavat ja laajat häiriöt saattavat yleistyä” kuvataan erittäin hyvin sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen ilmastonmuutoksen myötä. Jo nyt on nähtävissä, että erilaiset vuosittaiset myrskyt ja niistä aiheutuneet vahingot (kaatuneet puut, sähkökatkokset yms.) ovat lisääntyneet. Säätilan muutokset ovat useimmiten erittäin nopeita ja tämä puolestaan edellyttää, että viranomaisten resurssointi normaalioloissakin on riittävällä tasolla. Sään ääri-ilmiöt asettavat haasteita turvallisuusviranomaisten varautumiselle.

Selonteon kohdassa ”5.3 Hälytyspalvelumme toimivat ja apua on saatavilla nopeasti” kuvataan hätäkeskuspalveluiden saatavuuden tärkeys osana turvallisuusviranomaisten auttamisen ketjua. Yhteiskunnan nopea teknologinen kehitys asettaa paineita myös viranomaisten palveluiden kehittämiselle. Teknologian kehittyminen tulee osaltaan helpottamaan palveluiden saatavuutta, mutta samaan aikaan palveluiden monimuotoistuminen ja teknistyminen tulee tekemään palveluista entistä haavoittuvampia erilaisille häiriöille sekä rikollisille toimille. Lisäksi viranomaisten kyky ja resurssien rajallisuus pysyä mukana teknologian kehityksessä on haastavaa. Tästä syystä Suomessa tulee jatkossakin pystyä kehittämään viranomaisten yhteiskäyttöisiä järjestelmiä. Lisäksi lainsäädännön tulee mahdollistaa toiminnan tarkoituksenmukainen kehittäminen.

Selonteon kohdassa ”5.7 Laadukkaat palvelut edellyttävät riittäviä voimavaroja” kuvataan turvallisuusviranomaisten toimintaan liittyvät tulevien vuosien määrärahahaasteet sekä tulevaisuuden tavoitetila mm. resurssien sekä koulutusjärjestelmien osalta. Hätäkeskustoiminnan palvelutason ylläpitäminen edellyttää selonteon mukaan 40 henkilötyövuoden lisäystä Hätäkeskuslaitoksen nykyisiin henkilöresursseihin. Esitetty lisäys vastaa sisäministeriön vuonna 2019 asettamaa viraston henkilöstön minimitavoitetasoa. Samankaltaisen arvion viraston henkilöstötarpeesta on tehnyt useampaan kertaan myös Eduskunnan hallintovaliokunta omissa lausunnoissaan. Tällä panostuksella Hätäkeskuslaitos uskoo pystyvänsä ylläpitämään myös tulevaisuudessa riittävän hyvää palvelutasoa normaaliaikoina sekä kykenevänsä selviytymään normaaliaikojen äkillisistä ruuhka- ja häiriötilanteista. Selonteossa esitetään hätäkeskuspäivystäjäkoulutuksen uudistamista. Hätäkeskuslaitos katsoo, että koulutusjärjestelmää on syytä uudistaa vastaamaan tulevaisuuden osaamisvaatimuksia sekä Hätäkeskuslaitoksen määrällisiä sekä alueellisia

henkilöstötarpeita. Hätäkeskuspäivystäjiä koulutetaan yhden työnantajan tarpeisiin ja tästä syystä koulutuksen järjestämisessä tulisi varmistaa aiempaa paremmin Hätäkeskuslaitoksen alueelliset henkilöstötarpeet.

Hätäkeskuslaitoksen toiminta nojaan riittävään määrään osaavaa henkilöstöä sekä toimiviin tietojärjestelmiin sekä -verkkoihin. Uusi hätäkeskustietojärjestelmä ERICA otetiin käyttöön vuonna 2019. Tietojärjestelmän kehittäminen vaatii jatkossakin vuosittaisia panostuksia, jotta työkalun avulla kyetään vastaamaan mm. yhteiskunnan tekniseen sekä viranomaisten toiminnan kehittymiseen. Teknisen kehittymisen lisäksi tietoturvaan ja -suojaan liittyvät vaatimukset tulevat kasvamaan tulevina vuosina. Hätäkeskustietojärjestelmän kehittämisen lisäksi virastolla tulee olla varmistettuna riittävä rahoitus myös ICT-kulujen yleiseen kohoamiseen. Tietotekniikan ja -teknologian kehittymisen arvioidaan usein säästävän automaation ja robotisaation myötä henkilöstökuluja, mutta todellisuudessa uuden teknologian kustannukset ovat usein mm. tietoturvavaatimuksista johtuen aiempaan korkeampia.

Hätäkeskuslaitos katsoo, että selonteossa on hätäkeskustoiminnan ja viraston kannalta nostettu esille lähivuosien oleellisimmat ja tärkeimmät asiat, kuten henkilöstö, koulutus sekä toimivat tietojärjestelmät ja -verkot. Hätäkeskustoiminnan turvaamisen vaatimat lisämäärärahat eivät pelkästään kohdennu Hätäkeskuslaitoksen toimintaan. Hätäkeskuspalveluiden sujuvuudella varmistetaan myös muiden viranomaisten hälytyspalveluiden toimivuus sekä kansalaisten avun saanti hädän hetkellä. Hätäkeskuspalveluiden saatavuudella on suorat vaikutukset kansalaisten turvallisuuden tunteeseen sekä viranomaistoiminnan luottamukseen.

Hätäkeskuslaitoksen johtaja Taito Vainio

Johtaja, hallinto-osasto Teemu Lehti

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Hätäkeskuslaitos 02.06.2021 klo 10:58. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu sanna.turpeinen@eduskunta.fi

Tiedoksi Jukka Aaltonen
Marko Nieminen